
Взаємодія Великої Британії з ЄС: уроки Brexit

Ірина Ніколіна

кафедра менеджменту та публічного управління факультету економіки, менеджменту та права Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ, м. Вінниця, Україна
ORCID 0000-0001-7718-8599

Катерина Кулик

факультет економіки, менеджменту та права Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ, м. Вінниця, Україна
ORCID 0009-0003-9287-5612

Анотація: У статті здійснено ретроспективний аналіз приєднання Великої Британії до Європейського Союзу та особливих умов суб'єктності країни в цьому міждержавному об'єднанні. Досліджено та систематизовано ключові аспекти виходу Великої Британії з Європейського Союзу (Brexit). Узагальнено передумови та причини Brexit. Проаналізовано ключові політичні, економічні та соціальні фактори, які вплинули на ухвалення рішення про Brexit, систематизовано виклики, з якими зіткнулася Велика Британія після виходу з ЄС. У статті виокремлено сутнісні наслідки виходу Великої Британії з Європейського Союзу. Досліджено вплив пандемії COVID-19 на процеси деінтеграції. Проаналізовано тренди щодо економічних показників Великої Британії після Brexit. Окрема увага приділена змінам у Великій Британії після виходу з ЄС у сферах зовнішньої торгівлі, фінансової стабільності, міграційної політики та міжнародних відносин. Встановлено наявність процесу поступового переосмислення у Великій Британії позиції щодо міждержавного об'єднання в Європі, що знаходить відображення в зміні громадських настроїв. Узагальнено, що основними чинниками розчарування населення стали такі процеси: зниження темпів економічного зростання, зростання імміграції, проблеми в системі охорони здоров'я та соціального забезпечення. Проведене дослідження дозволило окреслити уроки Brexit для інших держав-членів ЄС, а також країн-кандидатів на членство в цьому міждержавному об'єднанні. Наголошено, що британський досвід є нагадуванням про необхідність зваженого підходу до відносин із ЄС, аби євроінтеграція була вигідною та збалансованою.

Ключові слова: Brexit, Велика Британія, Європейський Союз, євроінтеграція, міжнародна торгівля, політичні виклики, співпраця, торговельні зв'язки, економіка, політичний суверенітет, економічні наслідки.

1. Вступ

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу (Brexit) відноситься до значущих подій у сучасній європейській політиці. Це рішення, ухвалене за підсумками референдуму 2016 року, мало суттєвий вплив на економіку, політичні процеси та міжнародні відносини як Великої Британії, так і ЄС. Процес Brexit супроводжувався складними переговорними етапами, змінами в торговельних відносинах, міграційній політиці та фінансових зобов'язаннях. Вихід країни з ЄС викликав дискусії щодо суверенітету, економічних вигод та політичної незалежності, а також створив нові виклики для бізнесу та громадян. Цей процес не лише позначився на Британії та ЄС, а й підсвітив нові виклики та можливості для інших країн. Досвід Brexit є актуальним для країн, які перебувають на шляху до європейської інтеграції та

мають враховувати потенційні ризики та переваги членства в ЄС. Вивчення наслідків Brexit допоможе країнам ефективніше адаптувати свою зовнішню політику, економічну стратегію та міжнародну співпрацю.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом дослідження є взаємовідносини Великої Британії та Європейського Союзу в контексті процесу Brexit та його наслідків. Предметом дослідження є зміни в політичній, економічній та правовій взаємодії між Великою Британією та ЄС після виходу країни з Союзу, а також основні уроки для інших держав-членів ЄС, а також країн-кандидатів на членство в цьому міждержавному об'єднанні, які можна винести з цього процесу.

3. Ціль дослідження

Цілями статті є комплексний аналіз процесу виходу Великої Британії з Європейського Союзу (Brexit), дослідження його причин, наслідків та уроків, які можуть бути корисними для інших країн та для розвитку ЄС. Стаття має на меті оцінити політичні, економічні та правові зміни, що відбулися після Brexit, а також проаналізувати можливість подальшої співпраці між Великою Британією та ЄС.

4. Аналіз літератури

Питання виходу Великої Британії з ЄС є комплексним і багатогранним, що зумовило значний інтерес з боку науковців. Вони аналізують різні аспекти цього процесу, включаючи політичні, економічні, правові та соціальні дослідження для обох сторінок. Зокрема, питання виходу Великої Британії з ЄС та його наслідків розглянуто в багатьох працях, серед них, праці Бойчука Д., Шуляк А., Шелемби М., Ставенської М., та інших. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили: Шелемба М. та Ставенська М. у своїй роботі вони проаналізували проблеми трансформації відносин між Великою Британією та ЄС після Brexit. Дослідники вказали, що вихід Британії мав негативні наслідки для обох сторін, але основним завданням для ЄС стало запобігання політичній дестабілізації, тоді як Велика Британія зосередилася на мінімізації економічних втрат. Автори розглянули два можливі сценарії подальшого розвитку ЄС: посилення інтеграції або, навпаки, надання більшої автономії країнам-членам. Гавінська І.-М. С. у своїй статті дослідила перспективи майбутнього партнерства між Великою Британією та ЄС, висвітлюючи різні варіанти розвитку відносин, включаючи економічне співробітництво, торгівлю та політичний діалог. Особлива увага приділялась умовам переходу до нової моделі взаємин, а також потенційним викликам, пов'язаним із втратою пріоритетного доступу до єдиного ринку ЄС.

5. Методи дослідження

У статті використовуються різні підходи для аналізу та вивчення процесу виходу Великої Британії з ЄС. Зокрема, застосовано метод аналізу документів, історичний метод, що дозволив дослідити контекст Brexit, аналізуючи етапи переговорів і основні події, що передували виходу Великої Британії з ЄС. Важливу роль відіграв порівняльний метод та метод системного аналізу, що дав змогу розглядати Brexit як комплексний процес, що охоплює політичні, економічні та правові аспекти, і досліджувати взаємозв'язок між різними складовими цього процесу, а також його вплив на ЄС та інші держави. Оцінка наслідків Brexit здійснювалась за допомогою методу сценарного прогнозування, який дозволив визначити можливі сценарії розвитку ситуації в ЄС після виходу Великої Британії та розглянути потенційні шляхи для інших країн, які можуть розглядати вихід із ЄС у майбутньому. Завдяки використанню цих методів, дослідження

дозволяє глибше вивчити процес Brexit з різних аспектів і зробити висновки, корисні для аналізу подальшого розвитку ЄС і його взаємодії з іншими країнами.

6. Результати досліджень

Велика Британія приєдналась до ЄС у ході першого розширення Європейського співтовариства, яке сталося у 70-х роках 20 століття, разом з Великою Британією приєдналися Данія та Ірландія. У результаті приєднання Великої Британії, Данії та Ірландії до Європейських Співтовариств у 1973 році чисельність населення об'єднання зросла з 192,5 до 256,8 мільйонів осіб, що становило збільшення на 33,4%. Одночасно сукупний ВВП зріс з \$2,381 до \$3,148 трильйона, що склало 32,21% приросту [1].

Велика Британія вступила до ЄС на особливих умовах і за часів прем'єрства Маргарет Тетчер намагалася мінімізувати свою участь у загальноєвропейських процесах, захищаючи національні інтереси. Використовуючи свої міжнародні зв'язки, політичний вплив та військову силу, Лондон прагнув адаптувати європейське об'єднання під свої потреби. Британія не приєдналась до Єврозони, зберігши свою національну валюту – фунт стерлінгів, а також запровадила обмеження на вільний рух робочої сили, частково ухиляючись від Шенгенської угоди. Однак після вступу до ЄС у країні посилювалися політичні суперечки. Як зазначає А. Шуляк, великий бізнес отримав вигоду, інвестуючи в європейську промисловість, але для пересічних громадян це мало негативні наслідки.

Позиція щодо членства в ЄС була неоднозначною. Лейбористська партія враховувала суспільні настрої, а суперечки точилися не лише навколо питання «залишатися чи ні», а й щодо умов цього членства. Велика Британія була змушена робити значні фінансові внески до бюджету ЄС і прийняти спільну аграрну політику. У 1975 році напруженість у відносинах з ЄС зросла через вимоги Британії щодо більшої автономії та обмеження імпорту. Основна проблема полягала в тому, що Британія не хотіла передавати частину своїх повноважень наднаціональним органам ЄС. Вона прагнула бути частиною європейської спільноти, але без втрати незалежності. Це дозволяло Британії уникнути ізоляції в Європі та зберегти свій статус як «світової держави» [2].

Отже, членство Великої Британії супроводжувалося постійними дебатами про національний суверенітет, економічні зобов'язання та політичну автономію. Політична нестабільність у відносинах з ЄС стала очевидною, коли Велика Британія, перебуваючи в міждержавному союзі, неодноразово відмовлялася приєднатися до певних ініціатив, як-от Шенгенська зона та Єврозона. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу був наслідком євроскептицизму, який протягом останніх кількох десятиліть проявлявся на політичній сцені країни. Важливо також зазначити, що з моменту початку європейської інтеграції у Великій Британії існували приватні інтереси поза межами Європи, які не завжди узгоджувалися з політикою ЄС.

Серед основних причин, які вплинули на вихід Великої Британії з ЄС, можна виділити:

- 1) політику відкритих кордонів та зростання міграції;
- 2) законодавство ЄС, що стримує розвиток національного бізнесу;
- 3) великі членські внески;
- 4) втрату національної ідентичності та негативні наслідки глобалізації;
- 5) перспективні ринки поза Європою;
- 6) надмірне втручання ЄС у прийняття важливих рішень.

Наслідком цих тенденцій стало проведення референдуму 2016 року, за результатами якого більшість британців підтримали вихід з ЄС. Після голосування стало зрозуміло, що більшість опитаних вважає, що вихід з ЄС покращить імміграційну систему, контроль на кордонах, соціальне забезпечення та якість життя. 49% виборців, які проголосували за вихід, наголосили на тому, що рішення щодо Великої Британії повинні прийматися всередині країни. 33% вважали, що вихід дозволить відновити контроль над імміграцією, а 13% висловили

побоювання щодо можливого розширення повноважень ЄС. Лише 6% вважали, що економічні вигоди будуть більшими поза ЄС, ніж у його складі [3].

Це стало початком процесу Brexit, який завершився 31 січня 2020 року офіційним виходом Великої Британії з Європейського Союзу. Це ознаменувало початок нового етапу у відносинах між Британією та ЄС. Перехідний період тривав до кінця 2020 року, протягом якого обговорювалися умови подальшої співпраці, зокрема в сфері торгівлі, безпеки та міграції. Велика Британія прагнула вибудувати економічні зв'язки за межами Європи, що стало однією з причин виходу з ЄС. Однак цей крок також створив низку викликів, таких як економічні труднощі, зміни в митному регулюванні та ускладнення вільного руху громадян між Британією та ЄС.

Brexit також мав політичні наслідки: зросли внутрішні суперечності в країні, особливо у Шотландії та Північній Ірландії, де питання подальшого перебування в складі Сполученого Королівства стало ще більш актуальним. У Шотландії зросла підтримка незалежності, оскільки більшість її жителів голосували за збереження членства в ЄС [4].

Після Brexit країна зіткнулася з новими викликами. Виникли труднощі в постачанні товарів через нові митні правила, що спричинило логістичні затримки та економічні втрати. Водночас уряд Британії розпочав активні переговори про нові торговельні угоди, особливо з США, Канадою та країнами Азії. Попри збереження певних механізмів співпраці з ЄС, багато аспектів, зокрема сфера фінансових послуг та трудова міграція, зазнали значних змін [5].

Таким чином, вихід Великої Британії з ЄС став історичною подією, яка не тільки вплинула на саму країну, а й змінила баланс сил у Європі. Британія продовжує адаптуватися до нових умов міжнародної співпраці, шукаючи власний шлях у глобальній політиці та економіці.

Brexit показав, що вихід з наднаціонального об'єднання супроводжується значними економічними та політичними труднощами. Велика Британія стикнулася зі зменшенням обсягів торгівлі з країнами ЄС, ускладненнями в ланцюгах поставок та необхідністю перегляду тисяч міжнародних угод. Згідно з дослідженням The UK in a Changing Europe, ВВП Великої Британії до 2023 року був на 5-6% нижчим, ніж якби країна залишилася в ЄС [6].

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу спричинив масштабні трансформації в економічному розвитку держави. Одним із найвиразніших наслідків стало скорочення обсягів зовнішньої торгівлі, зокрема експорту товарів до країн ЄС. У січні після завершення перехідного періоду обсяги експорту до Європейського Союзу знизилися на 68% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Основними причинами стали запровадження нових бюрократичних процедур, посилення митного контролю та необхідність адаптації до змінених умов торгівлі [7].

У секторі експорту одягу та взуття зафіксовано суттєве зниження показників — з 7,4 млрд фунтів стерлінгів у 2019 році до 2,7 млрд у 2023 році. Загальне скорочення експорту непродовольчих товарів до країн ЄС становило 18%. Найбільших втрат зазнали малі та середні підприємства, які стикалися зі складнощами в оформленні нової документації та проходженні митних процедур. З метою збереження доступу до єдиного європейського ринку низка компаній перенесла частину своїх логістичних ланцюгів на територію країн ЄС, відкриваючи там представництва або виробничі підрозділи [8].

Одним із вагомих наслідків Brexit стало зниження інвестиційної активності. Велика Британія демонструє відставання від інших розвинених економік приблизно на 15%, що зумовлено зменшенням обсягів інвестицій у приватний бізнес порівняно з періодом членства в ЄС. За прогнозами аналітичних центрів, зокрема Goldman Sachs, загальні втрати для валового внутрішнього продукту можуть сягати 4–8%. Очікувані переваги від дерегуляції окремих галузей, зокрема фінансового сектору, не компенсують втрат, пов'язаних із обмеженням доступу до єдиного ринку ЄС [9].

Додатковим дестабілізуючим чинником став вплив пандемії COVID-19. У 2020 році ВВП Великої Британії скоротився на 11%, що стало найглибшим спадом з 1709 року. Після корекції офіційні оцінки були переглянуті до 9,3%, однак навіть за цих умов скорочення залишалося

найглибшим серед країн «Великої сімки». Попри часткове відновлення у 2021 році, зростання інфляційного тиску сприяло уповільненню економічної динаміки [10].

Уряд Великої Британії продовжує укладати нові торговельні угоди з країнами поза межами Європейського Союзу, проте їхній економічний ефект залишається обмеженим. Водночас в експертному середовищі зростає кількість пропозицій щодо перегляду умов співпраці з ЄС. Зокрема, обговорюється можливість повернення до єдиного європейського ринку як інструменту мінімізації втрат. Однак на офіційному рівні політичне керівництво залишається стриманим щодо таких перспектив.

Підсумовуючи, можна сказати, що вихід Великої Британії з Європейського Союзу (Brexit) став одним із найвизначальніших політичних процесів початку XXI століття. Угода про торгівлю та співробітництво між Великою Британією та ЄС, укладена у 2020 році, визначила нові рамки взаємовідносин, замінюючи принципи спільного ринку та митного союзу на режим вільної торгівлі з обмеженим охопленням [11]. Хоча цей документ і запобіг глибокому економічному розриву, його реалізація виявила низку структурних та інституційних проблем.

Угода про торгівлю та співробітництво між Великою Британією та ЄС забезпечує безмитний режим у торгівлі товарами, однак не охоплює сектор послуг, який становить значну частину ВВП Великої Британії. Значні нетарифні бар'єри, включаючи митні процедури, сертифікацію, правила походження товарів і перевірки на кордоні, стали серйозною перешкодою для малого і середнього бізнесу. Таким чином, хоча угода формально гарантує продовження торгівлі, вона не забезпечує рівнозначної заміни глибокої інтеграції, яка існувала до Brexit.

Поступове переосмислення наслідків Brexit знаходить відображення в зміні громадських настроїв [12]. За результатами нещодавніх соціологічних опитувань, підтримка ідеї виходу з ЄС знизилася до 30%, тоді як понад 55% респондентів вважають це рішення помилковим. Основними чинниками розчарування населення стали зниження темпів економічного зростання, зростання імміграції, проблеми в системі охорони здоров'я та соціального забезпечення [13].

Вплив Великої Британії чітко спостерігається і сьогодні на формування зовнішньої політики та політики безпеки Європейського Союзу [14].

Попри наявні труднощі та відсутність чітких перспектив повернення до членства в ЄС, питання формату співпраці залишається відкритим у довгостроковій перспективі. Таким чином, «пост-Brexit» відносини між Великою Британією та Європейським Союзом перебувають у стані структурного переходу, який ще далекий від завершення. Зростаюча підтримка європейського курсу серед громадян може стати основою для трансформації зовнішньої політики, однак лише за умови політичної волі та формування нового політичного консенсусу як у Великій Британії, так і в Європейському Союзі.

Для України досвід Великої Британії може бути корисним у кількох аспектах. По-перше, Brexit підкреслив важливість економічної диверсифікації. Україна може використовувати приклад Великої Британії для розбудови нових торговельних шляхів, зокрема з країнами Азії та Африки. Наприклад, після Brexit Велика Британія уклала угоду про вільну торгівлю з Японією, що стало прикладом для інших країн [15]. По-друге, Велика Британія була одним із головних критиків розширення ЄС, тому її вихід відкрив нові можливості для країн-кандидатів, зокрема для України. ЄС дійсно став більш відкритим до обговорення розширення, особливо після Brexit і через геополітичні зміни. Однак це не означає, що процес інтеграції став легшим або швидшим. Для України це означає, що, хоча перспективи членства стали чіткішими, країна повинна продовжувати реформи, щоб відповідати вимогам ЄС. По-третє, Brexit показав, наскільки важливо мати чітку стратегію інтеграції. Україна може вивчити помилки Великої Британії, зокрема недостатню підготовку до виходу з ЄС, і розробити власний план дій, який враховуватиме як економічні, так і політичні аспекти.

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Перспективи подальшого розвитку досліджень полягають у глибшому вивченні економічних та політичних наслідків Brexit для ЄС, зокрема торговельних відносин та внутрішньої політики держав-членів. Також важливо дослідити, як вихід Великої Британії вплине на майбутні перспективи інших країн, які можуть розглядати можливість виходу з ЄС, та які реформи необхідні для адаптації міждержавного союзу до нових умов.

8. Висновки

Отже, Brexit продемонстрував, що євроінтеграція не є незворотним процесом і має враховувати національні інтереси. Велика Британія прагнула суверенітету, економічної незалежності та контролю над міграцією, що стало ключовими мотивами її виходу з ЄС. Для України цей досвід є важливим у контексті євроінтеграційних прагнень. Уповноважені публічні службовці та політичні діячі мають чітко визначити сфери стратегічної автономії, оцінити економічні ризики та можливості, а також диверсифікувати зовнішньоекономічні зв'язки. Важливо уникати політичної нестабільності, подібної до тієї, що виникла у Великій Британії після референдуму. Отже, британський досвід є нагадуванням про необхідність зваженого підходу до відносин із ЄС, аби євроінтеграція була вигідною та збалансованою.

Список літератури:

- 1) Мультимедійний підручник. Чотири розширення ЄС у 20 столітті. Available at: <https://surl.li/yaaouq>
- 2) Шуляк, А. (2020). Детермінанти виходу Британії з ЄС. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, (2), 217-222. doi:https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22688/3/%D0%9D%D0%92_%D0%9C%D0%92_2020_2.pdf#page=219
- 3) Бойчук, Д. С., Галич, К. В., Ходосов, О. О. (2020). Щодо питання виходу держав-членів із Європейського Союзу: процедура, причини та перспективи. Юридичний науковий електронний журнал, (8), 502-505. doi: http://www.lsej.org.ua/8_2020/127.pdf
- 4) Гавінська, І.-М. С. (2020). Співробітництво Великої Британії та Європейського Союзу після Брекзиту: умови та перспективи. Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини», (5), 127-133. doi: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8271/1/15.pdf>
- 5) Шелемба, М., Ставенська, М. (2021). Проблеми трансформації співробітництва Великої Британії та Європейського Союзу після Brexit. Геополітика України: історія і сучасність, 1(26), 40-48. doi: <http://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/article/view/241611>
- 6) The UK in a Changing Europe. (2023). The Economic Effects of Brexit. Available at: <https://media.ukandeu.ac.uk/wp-content/uploads/2025/01/The-Brexit-Files-from-referendum-to-reset.pdf>
- 7) Brexit: Експорт з Британії до ЄС обвалився на 70%. (2021). Available at: <https://epravda.com.ua/news/2021/02/08/670780/>
- 8) Експорт британського одягу до ЄС впав на 63% через бюрократичну тяганину з Brexit. (2024). Available at: https://epravda.com.ua/news/2024/06/5/714739/?utm_source=chatgpt.com
- 9) Економіка Великої Британії погіршилась після брекзиту. (2024). Available at: https://thepage.ua/ua/news/yak-zminilas-ekonomika-velikoyi-britaniyi-pislya-vihodu-z-yes?utm_source=chatgpt.com
- 10) Економіка Британії у перший рік після Brexit скоротилася найбільше з 1709 року. (2022). Available at: <https://epravda.com.ua/news/2022/08/22/690683/>
- 11) Угода про торгівлю та співробітництво між ЄС та Великою Британією. Available at: <https://surl.lu/etwoq>

12) Кибіч, Я. (2022). П'ять років по тому: як змінилася громадська думка британців після референдуму про вихід з ЄС. Науково-теоретичний альманах Грані, 24(12), 79-87. doi: <https://doi.org/10.15421/1721122>

13) Британія сумує за ЄС. Чи зможе вона повернутися назад, і до чого тут Трамп. (2025). Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cly5m37dd43o>

14) Маньковський, Є. В. (2024). Чинник Brexit у зовнішній політиці Великої Британії. Політикус, (2), 165-169. doi: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-2.25>

15) Велика Британія та Японія уклали угоду про вільну торгівлю. (2020). Available at: <https://investory.news/velika-britaniya-ta-yaponiya-uklali-ugodu-pro-vilnu-torgivlyu/>

UK's interaction with the EU: lessons from Brexit

Iryna Nikolina

Department of Management and Public Administration, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of STEU, Vinnytsia, Ukraine
ORCID 0000-0001-7718-8599

Kateryna Kulyk

Faculty of Economics, Management and Law, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of STEU, Vinnytsia, Ukraine
ORCID 0009-0003-9287-5612

Abstract: The article provides a retrospective analysis of the accession of Great Britain to the European Union and the specific conditions of the country's subjectivity in this interstate association. The key aspects of Great Britain's withdrawal from the European Union (Brexit) are investigated and systematized. The prerequisites and reasons for Brexit are summarized. The article analyzes the key political, economic and social factors that influenced the decision to leave the EU, systematizes the challenges faced by the United Kingdom after leaving the EU. The article highlights the significant consequences of the United Kingdom's exit from the European Union. The impact of the COVID-19 pandemic on the processes of deintegration is studied. Trends in the economic performance of the United Kingdom after Brexit are analyzed. Particular attention is paid to changes in the United Kingdom after leaving the EU in the areas of foreign trade, financial stability, migration policy, and international relations. The existence of a process of gradual rethinking in Great Britain of its position on interstate unification in Europe has been established, which is reflected in changes in public sentiment. It is summarized that the main factors of the population's disappointment were the following processes: slowing economic growth, increasing immigration, and problems in the healthcare and social security system. The study outlined the lessons of Brexit for other EU member states, as well as candidate countries for membership in this intergovernmental association. It was emphasized that the British experience is a reminder of the need for a balanced approach to relations with the EU in order for European integration to be beneficial and balanced.

Keywords: Brexit, Great Britain, European Union, European integration, international trade, political challenges, cooperation, trade relations, economy, political sovereignty, economic consequences.
